

ВПЛИВ ФІТОГЕННОГО ПОЛЯ НА ОПТИМІЗАЦІЮ КОНТИНУАЛЬНО-ДИСКРЕТНОЇ СТРУКТУРИ РОСЛИННОГО ПОКРИВУ ДЕВАСТОВАНИХ ЛАНДШАФТІВ

FIELD EFFECT PHYTOCOENOTIC AT OPTIMIZING CONTINUOUS-DISCRETE STRUCTURE VEGETABLE COVER DISTURBED LANDSCAPES

The notion phytocoenotic field as the primary mover endoecological successions, which should provide overgrowing of disturbed landscapes. Phytocoenotic field of life manifests itself in a continuous plant communities that support the continuum.

Фітогенне поле однієї рослини чи угруповання рослин формується в процесі їхньої життєдіяльності і вирізняється ендегенними та екзогенними властивостями. Ендегенні властивості або «річ в собі» є результатом взаємодії окремих морфологічних компонентів рослини, якщо йде мова про особину, або ж, якщо беремо до уваги рослинне угруповання – фітоценоз, то взаємодії між окремими рослинами. Екзогенні властивості є проявом дії зовнішніх факторів на рослини, а також впливом самих рослин на оточуюче їх середовище.

Безперервне фітогенне поле є результатом безперервності або континууму рослинного покриву. Воно має власну живу речовину, енергетику та кінетичну пам'ять і здійснює впродовж свого існування фітомеліоративну дію. Фітогенне поле проявляється в безперервній життєдіяльності фітоценозів які підтримують континуум – широке перекриття екологічних амплітуд і розосередження центрів розподілу популяцій вздовж градієнта середовища.

Головною метою в умовах девастованих ландшафтів є штучна і природна фітомеліорація. Оскільки екологічне становище не сприяє штучному залісненню чи залуженню зруйнованих техногенезом земель, актуальною справою є сприяння природному фітомеліоративному процесу, який має забезпечити континуум, ідучи від дискретності перших синтетичних утворень, наприклад, агрегацій рослин. До їх об'єднання в фітоценози і групи фітоценозів. У такому випадку фітогенне поле з його біоенергетикою є рушійною силою ендекологічної сукцесії, яка й має забезпечити «затягування ран» девастованих ландшафтів.

Сукцесійні роди рослинності деталізують [1-3] для того, щоб представити в них більшість існуючих угруповань, ординувати їх за ектопічними характеристиками (підніжжя, схили, тераси, плато) та віковими стадіями. Наприклад, для не рекультивованих породних відвалів Червоноградського та Нововолинського гірничо-промислових районів, виділені такі стадії первинної сукцесії: деревна, деревно-мохова, деревно-різнотравна, деревно-злакова, деревно-чагарниково-злакова, злакова-різнотравна та злакова. Усі вони

прямують до загального континууму території певного терикону, поступово заповнюючи його дискретні ділянки (безплідна порода, місця колишнього загоряння, ерозійні рівчаки, місця руху транспорту). Усі ці процеси є результатом постійного розвитку ендегенних і екзогенних фітогенних процесів, які протікають в середині кожного фітоценозу (гомотипові та гетеротипові реакції) в зоні їхнього зовнішнього впливу (інсоляція, температура і вологість, рух повітря і ґрунту, алелопатична дія тощо).

Інший характер техногенезу мають сміттєзвалища, площа яких в Україні складає гігантські розміри – понад 9 тис. га. На відміну від гірської породи териконів, з невеликими вкрапленнями органіки на сміттєзвалищах ми маємо справу із субстратом, що сформувався із сміття органічного походження. Проте його фізичко-механічний і хімічний склад не сприяє оптимальному протіканню сукцесії і формування континууму. Окремі острівки рослинності, особливо на схилах, не можуть подолати існуючу дискретність і сформувати фітоценози із активним фітогенним полем, забезпечивши континуальність рослинного покриву Грибовицького сміттєзвалища під Львовом.

Література

1. Башуцька У. Сукцесії рослинності породних відвалів шахт Червоноградського гірничо-промислового регіону / У. Башуцька. – Львів, РВВ НЛТУ України, 2006. – 178 с.
2. Кучерявий В. П. Фітомеліорація / В.П. Кучерявий, Львів: Вид-во «Світ», 2003. – 540 с.
3. Попович В. В. Фітомеліорація згасаючих териконів Львівсько-Волинського вугільного басейну. Монографія / В. В. Попович. - Львів, 2014. - 174 с.